

Het effect van gendernormen op het verschil in huishoudelijke taakverdeling en het verschil in arbeidsparticipatie tussen Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond en Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond

Deze bachelorscriptie onderzoekt het effect van gendernormen op het verschil in de huishoudelijke taakverdeling en het verschil in arbeidsparticipatie tussen Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond en Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond. Voor de analyses in deze scriptie is gebruik gemaakt van de eerste wave data van het NELLS (Netherlands Longitudinal Lifecourse Study) onderzoek. De belangrijkste resultaten die naar voren komen laten zien dat meer traditionele gendernormen leiden tot een meer traditionele taakverdeling, en een lagere arbeidsparticipatie van de vrouw. Echter, geldt dit niet voor het verschil tussen Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond en Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond. Ondanks dat zij meer traditionele gendernormen hebben dan Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond, laten de resultaten zien dat er geen verschil is in de taakverdeling. Het verschil in arbeidsparticipatie tussen deze twee groepen kan dus niet verklaard worden door een verschil in de taakverdeling, maar wordt mogelijk door andere factoren beïnvloed.

Arbeidsparticipatie; etniciteit; gendernormen; huishoudelijk (onbetaald) werk; taakverdeling

Bachelorscriptie Sociologie - Ruth Linders & Sarah de Groot

Auteur individueel deel: Ruth Linders

Studentnummer: 5627834

Scriptiebegeleider: Katia Begall

Tweede beoordelaar: Sanne Boschman

Datum: 14-06-2018

Universiteit Utrecht

Inleiding

De arbeidsparticipatie van vrouwen is de afgelopen decennia sterk gestegen (Van der Valk & Boelens, 2004). Dit kan gezien worden als een positieve vooruitgang met het oog op de afname van individuele risico's voor vrouwen met betrekking tot werk en hun toekomst. Het emancipatiebeleid met betrekking tot arbeidsparticipatie en economische zelfstandigheid van vrouwen is een belangrijk punt waar in Nederland aan gewerkt moet worden, zo beschrijft Minister Bussemaker (2017): *“Voor economische zelfstandigheid is het van belang dat vrouwen zich bewust worden van de waarde hiervan, dat zij toegerust worden om stappen richting arbeidsmarkt te zetten, [...] en dat vrouwen (voldoende uren) kunnen blijven werken als zij kinderen krijgen en/of mantelzorg verlenen”*. Deze economische zelfstandigheid van de vrouw leidt er immers toe dat vrouwen minder afhankelijk zijn van hun partner, of van een uitkering. Wanneer vrouwen niet economisch zelfstandig zijn, kan dit negatieve gevolgen met zich meebrengen. Zo verliezen vrouwen bijna een kwart van hun koopkracht na een scheiding wanneer zij financieel afhankelijk zijn van hun man (SCP & CBS, 2016). Ook met het oog op de toekomst speelt arbeidsparticipatie van de vrouw een belangrijke rol. Om een aanvullend pensioen op te kunnen bouwen (buiten de AOW) is het van belang voor vrouwen om geruime tijd te participeren op de arbeidsmarkt.

Wanneer er gekeken wordt naar de cijfers die de trends in arbeidsparticipatie van vrouwen beschrijven, zien we dat de stijging in arbeidsparticipatie van vrouwen de afgelopen jaren is afgezwakt (CBS, 2017). De totale arbeidsparticipatie van vrouwen in 2017 was 65,3% (CBS, 2018). Wanneer er nader gekeken wordt naar de arbeidsparticipatie van vrouwen tussen verschillende etnische groepen zien we dat de arbeidsparticipatie van Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond 66,7% is, tegenover 55,8% voor Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond. Opmerkelijk zijn de relatief grote verschillen tussen de verschillende groepen Nederlandse vrouwen met niet-westerse migratieachtergronden. De arbeidsdeelname van vrouwen met een Turkse (55,1%) of Marokkaanse (50,8%) migratieachtergrond is het laagst, terwijl het arbeidspercentage van vrouwen met een Surinaamse (66,6%) migratieachtergrond juist weer erg dicht bij de arbeidsparticipatie van Nederlandse vrouwen zonder een migratieachtergrond ligt. Opmerkelijk is ook het grote aandeel deeltijdwerkers onder vrouwen. Voor zowel Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond, als Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond die betaald werk verrichten geldt dat ze vaker in deeltijd werken dan voltijd (CBS, 2018). Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond werken zelfs nog vaker in deeltijd

(75,8% van de werkzame beroepsbevolking) dan Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond (68,7% van de werkzame beroepsbevolking).

Op basis van deze informatie is te stellen dat ondanks dat Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond een grotere arbeidsparticipatie hebben ten opzichte van Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond, deze groep wel relatief meer in deeltijd werkt ten opzichte van de groep Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond. Dit kan dus op verschillende punten invloed hebben op de economische zelfstandigheid van Nederlandse vrouwen. Aangezien de emancipatie (met betrekking tot de arbeidsparticipatie) van de vrouw een belangrijk punt blijft op de beleidsagenda (Rijksoverheid, 2017), is het belangrijk om specifiek te kijken naar de groepen die de grootste kans hebben op het ervaren van risico's en hoe we deze risico's kunnen verklaren.

Er kunnen verschillende redenen gegeven worden voor de bovengenoemde verschillen, zoals een verschil in gezinssamenstelling of opleidingsniveau. Vrouwen geven steeds minder vaak aan dat hun gezin of huishouden een reden is om niet te gaan werken (SCP & CBS, 2016), echter zijn het vooral vrouwen met een Turkse of Marokkaanse migratieachtergrond die wél het traditionele gezinsleven blijven aanhouden (Distelbrink & Loozen, 2005). De vraag waarom deze vrouwen juist wél het traditionele gezinsleven blijven aanhouden zou mogelijk verklaard kunnen worden door een verschil in gendernormen. Uit eerder onderzoek bleek al dat gendernormen een invloed kunnen hebben op de arbeidsparticipatie van vrouwen (Stam et al., 2014). Resultaten toonden aan dat vrouwen met traditionele gendernormen minder geneigd zijn om te werken. Deze traditionele gendernormen zijn normen die zeggen dat vrouwen zich horen te richten op huishoudelijke taken zoals het opvoeden van kinderen, en de man moet werken om het huishouden te onderhouden (Khoudja, 2018).

In deze bachelorscriptie worden deze gendernormen als verklaring nader bekeken. Waar eerder onderzoek vooral keek naar de effecten van gendernormen op de taakverdeling of op de arbeidsparticipatie, zal deze bachelorscriptie het mediërende effect testen voor etniciteit op gendernormen en zo op de (huishoudelijke) taakverdeling, wat zal leiden tot een hogere, dan wel lagere arbeidsparticipatie. Tevens zal de relatief jonge doelgroep (respondenten in de leeftijd van 15 tot 45 jaar) nieuwe inzichten geven in de effecten van gendernormen op de taakverdeling en de arbeidsparticipatie.

Er wordt verwacht dat er een verschil in gendernormen is tussen Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond en Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond; Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond zullen meer traditionele gendernormen hebben dan Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond. In lijn met de theorie van Stam et al. (2014) zou zo de reden voor het verschil in arbeidsparticipatie tussen Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond en Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond de meer traditionele gendernormen van Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond kunnen zijn. Zo wordt er verwacht dat zij een meer traditioneel gezinsleven hebben en daarom meer onbetaald huishoudelijk werk verrichten dan betaald werk, waardoor de arbeidsparticipatie van deze groep vrouwen dus lager zal zijn (Koudja, 2018).

Om het bovengenoemde te kunnen onderzoeken stellen wij de volgende hoofdvraag: *In hoeverre verklaart het verschil in gendernormen het verschil in huishoudelijke taakverdeling en arbeidsparticipatie tussen Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond en Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond?*

Theorie

In dit hoofdstuk zullen verschillende theorieën en resultaten van eerder onderzoek besproken worden die (mogelijk) betrekking hebben op de taakverdeling en arbeidsparticipatie van vrouwen. Een belangrijk onderdeel hierin zijn gendernormen; er zal verder uiteengezet worden wat gendernormen zijn, hoe gendernormen de taakverdeling en arbeidsparticipatie kunnen beïnvloeden, en hoe dit verschilt voor vrouwen met verschillende etnische achtergronden. Daarnaast zullen enkele alternatieve verklaringen benoemd worden buiten het effect van gendernormen en de taakverdeling.

Gendernormen

Genderattitudes zijn normatieve opvattingen over de rol van mannen en vrouwen binnen het huishouden en het gezin, maar ook in meer publieke sferen zoals op de arbeidsmarkt (Kane, 2000). Deze attitudes vormen bepaalde gedragsnormen voor mannen en vrouwen na een proces van socialisatie; gendernormen. Het *socialisatieproces* bestaat uit overeenstemmen en internaliseren van heersende (culturele) normen en waarden, gedragingen en opvattingen binnen de samenleving met het handelen van een actor in bepaalde situaties (Klaassen, 1973). Opvattingen rondom

gendernormen worden vaak intergenerationeel overgedragen, maar worden ook in andere sociale situaties gevormd, zoals door educatie of persoonlijke ervaringen (Davis & Greenstein, 2009). Daarnaast beschrijft de *cognitive dissonance theory* dat een individu zijn eigen attitudes baseert op bepaalde gebeurtenissen in zijn leven, om zo een balans te vinden tussen zijn zelfbeeld en zijn werkelijke gedrag (Festinger, 1957). Dit wijst erop dat door het vormen van gendernormen vanuit eigen situaties en ervaringen, het gedrag van het individu hierop wordt aangepast.

De ideologie rondom gendernormen wordt gevormd door het idee dat er een verdeling is in verantwoordelijkheid van een individu, namelijk met betrekking tot betaald werk en verantwoordelijkheden binnen de familie (Davis & Greenstein, 2009). Deze sociaal geconstrueerde normen worden gezien als passend voor mannen of vrouwen in situaties waarin zij hun gedrag moeten afwegen op het welzijn van anderen tegenover hun eigenbelang (Badgett & Folbre, 1999). De *subjective utility expectation* (Esser, 1999) stelt dat deze normen niet alleen worden gevormd op basis van economische overwegingen binnen een huishouden, maar dat culturele normen en waarden hierin ook een belangrijke rol spelen.

In het onderzoeken van gendernormen kan onderscheid gemaakt worden tussen attitudes op een schaal van traditioneel naar egalitair. Over het algemeen blijkt dat mannen meer traditionele gendernormen hebben dan vrouwen (Kalmijn, 2005; Arends-Tóth & Van de Vijver, 2009; Khoudja, 2018), echter door de effecten van modernisering zijn gendernormen in het algemeen steeds meer egalitair geworden in het afgelopen decennium (Bolzendahl & Meyers, 2004; Cunningham, 2008). Aangezien gedrag is gebaseerd op zowel beschrijvende als voorschrijvende overtuigingen (Diekman & Goodfriend, 2006) kunnen traditionele gendernormen voor bepaalde groepen in de samenleving nog steeds gelden (beschrijvend), maar is de waarde die aan deze normen gehecht wordt (voorschrijvend) door de effecten van modernisering afgenomen. Een voorbeeld hiervan is het idee dat vrouwen de zorg voor de kinderen op zich moeten nemen. Ondanks dat de zorg voor kinderen nog steeds wordt gezien als een primaire taak voor de vrouw (Janssens, 2004), is het door toenemende modernisering en faciliteiten (zoals kinderopvang) niet meer nodig voor de vrouw om compleet te stoppen met werken na het krijgen van kinderen.

Als laatste kunnen gendernormen op verschillende manieren meetbaar gemaakt worden, zoals aan de hand van culturele normen en waarden rondom (huishoudelijke) taakverdeling, religiositeit of socio-economische omstandigheden (Khoudja, 2018). In deze bachelorscriptie wordt er gekeken

naar gendernormen ten opzichte van taakverdeling. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen betaald werk en onbetaald huishoudelijk werk.

Gendernormen en de taakverdeling

Sinds de jaren zestig van de vorige eeuw is er een sterke daling te zien in het aantal uren dat vrouwen aan huishoudelijk werk besteden (Bianchi et al., 2000). Door de toenemende arbeidsparticipatie en deze afname in het huishoudelijk werk van de vrouw, lijkt er steeds meer gendergelijkheid te komen op het gebied van de taakverdeling. Dit is ook terug te zien in de steeds meer aanwezige egalitaire houdingen ten opzichte van de taakverdeling. Echter blijkt deze egalitaire houding in het werkelijke gedrag nog niet altijd duidelijk zichtbaar te zijn (Keuzenkamp & Oudhof, 2000; Poortman & Van der Lippe, 2009). Ondanks dat vrouwen tegenwoordig vaker een betaalde baan hebben, nemen zij alsnog de meeste zorg- en huishoudtaken op zich binnen het gezin (de Valk, 2004); vooral na de geboorte van het eerste kind is te zien dat vrouwen vaak minder uren gaan werken, maar dat zij dit wel blijven doen.

Zoals al eerder genoemd wordt het gedrag van een individu mede bepaald door de voor hem/haar heersende gendernormen; dit is ook terug te zien in de huishoudelijke taakverdeling. Het meenemen van gendernormen in de taakverdeling kan gezien worden als een weerspiegeling van de verwachtingen rondom passend gedrag met betrekking tot genderrollen (Berk, 1985; West & Fenstermaker, 1993).

Traditionele gendernormen rondom de taakverdeling noemen de man als kostwinner en de vrouw als verzorgende binnen het huishouden. Een situatie waarin deze meer traditionele gendernormen herkend zouden kunnen worden is in het geval van religiositeit. Dit blijkt namelijk sterk verbonden te zijn aan het hebben van traditionele gendernormen (Sullins, 2006). Vrouwen met meer traditionele gendernormen zullen dus eerder geneigd zijn om de verzorgende taak op zich te nemen, wat tevens een negatieve invloed zal hebben op de arbeidsparticipatie van de vrouw (Diehl, Koenig & Ruckdeschel, 2009).

In het geval van een meer egalitaire taakverdeling zou de verdeling van betaalde arbeid en onbetaald huishoudelijk werk gelijkverdeelde worden over de partners. Het hebben van meer egalitaire gendernormen blijkt sterk samen te hangen met het blootgesteld worden aan meer egalitaire opvattingen en ideeën en het tegengaan van stereotypen, bijvoorbeeld door middel van onderwijs (Davis & Greenstein, 2009). Ondanks dat de huishoudelijke taakverdeling misschien

gelijker wordt naarmate gendernormen meer egalitair worden, hoeft er echter nog geen sprake te zijn van een eerlijke verdeling tussen mannen en vrouwen (Greenstein, 1996). Dit zou mede kunnen verklaren waarom vrouwen nog steeds meer tijd in huishoudelijk onbetaald werk steken ten opzichte van mannen.

Kortom, gendernormen worden gevormd door de socialisatie van heersende (culturele) normen en waarden, en andere omgevingsfactoren. Deze gendernormen beïnvloeden het werkelijke gedrag van mensen, wat dus terug te zien zou moeten zijn in de (huishoudelijke) taakverdeling. In dat geval zouden meer traditionele gendernormen ook tot een meer traditionele (huishoudelijke) taakverdeling. Echter zal een meer traditionele taakverdeling een negatief effect hebben op de arbeidsparticipatie van de vrouw, aangezien zij meer tijd in huishoudelijk onbetaald werk zal steken ten opzichte van betaald werk. Dit brengt ons tot de eerste algemene hypothesen:

Hypothese 1a: Naarmate de vrouw over meer traditionele gendernormen beschikt, zal zij meer onbetaald huishoudelijk werk verrichten.

Hypothese 1b: Naarmate de vrouw meer onbetaald huishoudelijk werk verricht, zal de arbeidsparticipatie lager zijn.

De invloed van etniciteit

Naast algemene effecten van gendernormen op taakverdeling en arbeidsparticipatie, zal deze bachelorscriptie ook kijken naar de verschillen tussen Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond en Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond.

Uit eerder onderzoek blijkt dat vrouwen met een Turkse en Marokkaanse migratieachtergrond in Nederland de meest ongunstige maatschappelijke positie hebben ten opzichte van vrouwen zonder migratieachtergrond (Keuzenkamp en Merens, 2006). Dit betekent dat hun positie ongunstiger is op het gebied van arbeidsparticipatie, maar ook op het gebied van opleiding en vrijetijdsparticipatie. Daarnaast tonen eerdere bevindingen wel dat Nederlandse vrouwen met een Marokkaanse migratieachtergrond eerder voorstander zijn van een gelijke taakverdeling dan Nederlandse vrouwen met een Turkse migratieachtergrond, echter blijkt dit zich in de praktijk vaak niet te uiten (Keuzenkamp & Merens, 2006).

Een verklaring voor dit verschil in arbeidsparticipatie van Nederlandse vrouwen met een Turkse of Marokkaanse migratieachtergrond is dat deze vrouwen vaak op jonge leeftijd al trouwen en kinderen krijgen, en het huishouden en de zorg voor de kinderen op zich moeten nemen (Gijsberts et al., 2004). Turkse en Marokkaanse huishoudens worden gezien als traditioneel, en hebben ook een meer traditionele houding ten opzichte van de taakverdeling die hierbij aansluit (Siegers & Tjebbes, 1983; Pels 2000).

Een belangrijke reden hiervoor is religiositeit. Zoals al eerder genoemd hangt een sterkere mate van religiositeit samen met het hebben van meer traditionele gendernormen (Sullins, 2006). In 2011 rekende 95% van de vrouwen met een Turkse, en 99% van de vrouwen Marokkaanse migratieachtergrond zich tot een religie, waarvan het overgrote deel islamitisch (CBS, 2013). Een belangrijke traditionele gendernorm die moslimvrouwen aangeven te waarderen en benadrukken is de centrale positie van de vrouw als verzorgende binnen het gezin, en de aanbieder van bescherming door de mannelijke gezinsleden (Pels, 2000). Daarnaast heeft er door het individualiseringsproces in Nederland een sterk proces van secularisering plaatsgevonden (Felling, 2004). Dit betekent dat de Nederlandse vrouw zonder migratieachtergrond over het algemeen minder religieus is geworden.

Door de hogere mate van religiositeit onder Nederlandse vrouwen met een Turkse of Marokkaanse migratieachtergrond kan verwacht worden dat zij meer traditionele gendernormen hebben ten opzichte van Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond. Dit zou zich uiten in een meer traditionele verdeling van de taken binnen het huishouden. Eerder onderzoek bevestigt dit; de meerderheid van de Nederlandse vrouwen met een Turkse of Marokkaanse migratieachtergrond voert het huishoudelijk onbetaalde werk uit (De Valk, 2008). In veel gevallen is de man de kostwinner in het gezin, en werkt de vrouw niet.

Wanneer er specifiek gekeken wordt naar de groepen Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond, zien we dat in Marokkaanse gezinnen de gendernormen ten opzichte van de man-vrouw verhouding een belangrijke rol spelen bij de taakverdeling (Dwyer, 1978). In het land van herkomst, Marokko is er namelijk een strenge verdeeldheid tussen mannen en vrouwen. De gendernorm die hierbij hoort is dat vrouwen zo veel mogelijk gescheiden moeten leven van de mannen. Ook in Nederland heeft deze gendernorm ervoor gezorgd dat de scheiding van sekse binnen Marokkaanse gezinnen wordt gepromoot en de vader zo op afstand wordt

gehouden van de kinderen. Dit zorgt ervoor dat het verzorgen van de kinderen als taak opgelegd wordt aan de vrouw (Pels, 2000). Verder blijken Marokkaanse gezinnen ook specifieke traditionele gendernormen te hebben ten opzichte van de taakverdeling. De vader wordt namelijk erkent als het autoriteitsfiguur binnen en het gezin, en de verzorging van de kinderen wordt als een vrouwentaak gezien. Deze gendernormen worden in het land van herkomst ook nog steeds door de wet hard gemaakt. De wet in Marokko stelt bijvoorbeeld dat mannen gerechtigd zijn tot een vrouw die het huishouden verzorgt (Pels, 2000). Dit geeft, zeker voor de eerste generatie Marokkaanse migranten in Nederland, een grote wettelijke en culturele kloof.

Uit diverse onderzoeken blijkt dat Turkse gezinnen in Nederland de meeste traditionele opvattingen hebben over de rolverdeling binnen het gezin (SCP, 2006). De man wordt als kostwinner gezien, waarschijnlijk komt dit doordat migranten met een Turkse achtergrond vaak al op jonge leeftijd beginnen met gezinsvorming (Valk, 2008). Gezinsvorming en het krijgen van kinderen geldt voor Turkse jongeren dus als vanzelfsprekend (Distelbrink & Loozen, 2005). Van de tweede generatie Turkse jongeren heeft twee-derde al één of meer kinderen. Tevens stoppen Turkse vrouwen vaak met werken zodra het eerste kind geboren wordt. Het krijgen van kinderen wordt dan ook als de belangrijkste factor voor Turkse vrouwen gezien om niet te participeren op de arbeidsmarkt (Kitapciyan, 2008).

Aan de hand van eerdergenoemde theorieën en bevindingen omtrent het effect van religiositeit en de culturele normen en waarden van migrantengroepen (die vaak vanuit het thuisland worden meegebracht) op gendernormen, kan verwacht worden dat Nederlandse vrouwen met een Turkse of Marokkaanse migratieachtergrond eerder geneigd zijn huishoudelijke taken op zich te nemen. Zij zullen dus eerder geneigd zijn onbetaald huishoudelijk werk te verrichten dan Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond, en dit zal een negatief effect hebben op de arbeidsparticipatie van deze vrouwen. Op basis hiervan zijn de volgende hypothesen opgesteld:

Hypothese 2A: Nederlandse vrouwen met een Turkse of Marokkaanse migratieachtergrond hebben meer traditionele gendernormen t.o.v. de taakverdeling dan Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond, en zullen daarom meer onbetaald huishoudelijk werk verrichten.

Hypothese 2B: *Nederlandse vrouwen met een Turkse of Marokkaanse migratieachtergrond zullen meer onbetaald huishoudelijk werk verrichten dan Nederlandse vrouwen zonder migratie achtergrond, en zullen daarom een lagere arbeidsparticipatie hebben.*

Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond die wel een hoge arbeidsparticipatie hebben zijn Nederlandse vrouwen met een Surinaamse of Antilliaanse migratieachtergrond. De taakverdeling bij deze vrouwen ligt ook heel anders (De valk, 2008). Binnen deze groep vrouwen heerst een traditie waarbij de vrouwen vaak alleenstaande moeders zijn. Zij kunnen niet terugvallen op de hulp van een echtgenoot en combineren daarom betaald werk met het huishouden en de zorg voor hun kinderen. De arbeidsparticipatie van deze groep vrouwen ligt zo goed als gelijk aan de arbeidsparticipatie van Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond. Hierdoor zijn deze groepen vrouwen niet te vergelijken met de andere grote niet-westerse migrantengroepen, de Nederlandse vrouwen met een Turkse of Marokkaanse migratieachtergrond.

Alternatieve verklaringen

Naast de genoemde theorieën en bevindingen rondom gendernormen die de taakverdeling kunnen beïnvloeden, kunnen andere factoren mogelijk ook een rol spelen in de verdeling van huishoudelijk onbetaald werk en betaald werk binnen een huishouden. Tevens zouden enkele van deze factoren het effect van gendernormen nog kunnen versterken of verzwakken. Deze alternatieve verklaringen zijn prominent aanwezig in eerdere onderzoeken rondom huishoudelijk onbetaald werk en arbeidsparticipatie van de vrouw. Om deze reden zullen zij in deze bachelorscriptie meegenomen worden als controlevariabelen. Hieronder zullen deze alternatieve verklaringen nader bekeken worden.

Opleidingsniveau

De ‘*relative resources theory*’ stelt dat de huishoudelijke taakverdeling tussen mannen en vrouwen is gebaseerd op de middelen waarover zij beschikken, zoals opleidingsniveau (Blood & Wolf, 1960). Huishoudelijk onbetaald werk wordt gezien als negatief voor iedereen binnen het gezin. Degene die namelijk zijn tijd en energie in familie specifieke activiteiten (oftewel huishoudelijke taken) stopt, ervaart een significante daling in inkomsten en humaan kapitaal, wat zorgt voor een

zwakkere positie binnen het gezin (Badgett & Folbre, 2008). Een lager opleidingsniveau hangt samen met het hebben van meer traditionele gendernormen (Bolzendahl en Myers, 2004). Daarnaast zijn Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond relatief lager opgeleid, dan Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond. Dit zou mogelijk kunnen leiden tot een meer traditionele taakverdeling voor Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond, ten opzichte van Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond.

Getrouwd

Over de tijd is er veel veranderd voor de deelname van getrouwde vrouwen aan de arbeidsmarkt. Waar dit vroeger ondenkbaar was, is het nu normaal geworden dat ook getrouwde vrouwen kunnen participeren op de arbeidsmarkt (Fernandez, 2013). Ondanks deze toename van de arbeidsparticipatie onder getrouwde vrouwen, blijkt echter dat zij vooral degene zijn die een traditioneel patroon aanhouden met betrekking tot de huishoudelijke taakverdeling (Baxter, 2005). Uit onderzoek blijkt namelijk dat getrouwde vrouwen veel eerder een traditionele huishouding naleven dan samenwonende vrouwen (Shelton, 1996). Dit zou betekenen dat vooral getrouwde vrouwen een meer traditionele taakverdeling aanhangen; zij zullen meer tijd besteden aan huishoudelijk onbetaald werk en minder aan betaald werk ten opzichte van vrouwen die niet getrouwd zijn.

Kinderen

In de 'household specialization theory' stelt Becker (1985) dat diegene in het gezin met een comparatief voordeel voor betaald werk, bijvoorbeeld door een hoger salaris of hoger opleidingsniveau, dit op zich zal nemen. Degene met een comparatief voordeel voor huishoudelijk onbetaald werk zal zich hierop richten, om zo als gezin zo productief mogelijk te zijn. Vrouwen hebben biologisch gezien altijd al een comparatief voordeel voor huishoudelijk onbetaald werk door zwangerschappen en verzorging van kinderen door borstvoeding. Het hebben van kinderen zou dus betekenen dat de vrouw altijd beter het huishoudelijk onbetaald werk op zich kan nemen en de man het betaald werk. Tevens kost de verzorging van kinderen veel tijd die niet in betaalde arbeid gestoken kan worden, naarmate de vrouw als verzorgende binnen het gezin wordt gezien (Khoudja, 2018). Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond krijgen gemiddeld meer, en op een jongere leeftijd kinderen dan Nederlandse vrouwen zonder

migratieachtergrond (Gijsberts et al., 2004). Dit zou er dus toe kunnen leiden deze groep vrouwen wanneer zij kinderen hebben een lagere arbeidsparticipatie en een meer traditionele taakverdeling hebben.

Generatie

Uit onderzoek blijkt dat tweede generatie Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond over meer humaan kapitaal beschikken dan eerste generatie Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond (Crul & Vermeulen, 2003). Dit uit zich in een betere beheersing van de Nederlandse taal en een hoger opleidingsniveau (Koudja, 2018; Van Tubergen & Kalmijn, 2002). Door meer humaan kapitaal is de positie van tweede generatie Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond binnen de samenleving beter en is de kans dan ook groter dat zij meer participeren binnen de samenleving.

Daarnaast wordt door sociale instituties (zoals het gezin) gender gebaseerd gedrag gevormd, zoals normen en waarden (Chafetz, 1989). Aangezien in Nederland meer egalitaire normen en waarden aanwezig zijn, wordt er zo dus verwacht dat tweede generatie Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond meer egalitaire gendernormen hebben ontwikkeld, aangezien zij in Nederland zijn opgegroeid. Dit zou dus betekenen dat tweede generatie Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond meer egalitaire houdingen hebben ten opzichte van de taakverdeling dan eerste generatie Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond.

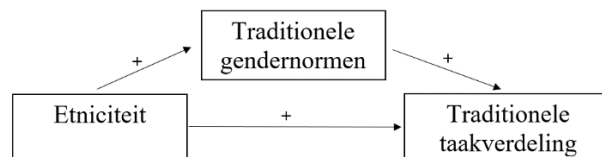
Door het verschil in humaan kapitaal en een betere socialisatie, wat leidt tot meer egalitaire gendernormen voor tweede generatie Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond, zou het kunnen dat eerste generatie Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond eerder geneigd zijn meer huishoudelijk en minder betaald werk te verrichten, dan vrouwen van de tweede generatie.

Modellen

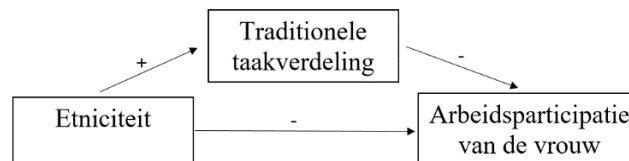
Wanneer de 4 hypothesen die net uiteengezet zijn nader worden bekeken, zien we dat de hypothese verdeeld zijn over twee toetsbare modellen. In het eerste model zijn hypothese 1A en 2A terug te zien (zie figuur 1). Met hypothese 1A wordt namelijk de directe relatie tussen gendernormen en de taakverdeling verwacht, en met hypothese 2A de indirecte relatie van etniciteit op de

taakverdeling via gendernormen. In het tweede model zijn hypothese 1B en 2B terug te zien (zie figuur 2). Met hypothese 1B wordt namelijk de directe relatie tussen de taakverdeling en de arbeidsparticipatie van de vrouw verwacht, en met hypothese 2B de indirecte relatie tussen etniciteit en de arbeidsparticipatie van de vrouw via de taakverdeling.

Figuur 1

Figuur 2

Data en methoden

Beschrijving dataverzameling en databestand

Voor deze bachelorscriptie wordt gebruik gemaakt van de NELLS (Netherlands Longitudinal Lifecourse Study) data. Dit databestand bestaat uit twee waves, maar wij gebruiken uitsluitend de databestanden van de eerste wave. De data beschrijft een steekproef van 5312 Nederlandse inwoners in de leeftijd van 15 tot 45 jaar oud (Tolsma et al., 2014). Onderwerpen en thema's die in deze data naar voren komen zijn sociaal-demografische en sociaaleconomische kenmerken, familieachtergrond, sociale cohesie en integratie, ongelijkheid, normen en attitudes, en vrijetijdsbesteding.

Voor het verzamelen van de data is er gebruik gemaakt van bevolkingsregisters van 35 gemeenten in Nederland (de Graaf et al., 2011). Deze gemeenten zijn verdeeld in drie gebieden (Noord en Oost, West, en Zuid). Daarnaast is er een urbanisatiegraad (zeer sterk stedelijk, sterk stedelijk, matig stedelijk, en marginaal/niet stedelijk) toegevoegd aan elk van deze gemeenten. Uit iedere gemeente zijn drie groepen respondenten random geselecteerd om mee te doen aan het onderzoek: respondenten met een Marokkaanse migratieachtergrond, respondenten met een Turkse migratieachtergrond, en een groep overige respondenten. Voor de groepen respondenten met een

Turkse of Marokkaanse migratieachtergrond geldt dat de respondent zelf, of minimaal een van zijn ouders geboren is in Marokko/Turkije. De respondenten in de overige groep bestaan vooral uit Nederlanders zonder migratieachtergrond, maar ook uit Nederlanders met een andere migratieachtergrond dan Marokkaans of Turks. Om representatief onderzoek te kunnen doen naar minderheidsgroepen in Nederland was het van belang om een oververtegenwoordiging van respondenten met een Turkse of Marokkaanse migratieachtergrond mee te nemen in de steekproef. De data van de eerste wave is verworven in de periode van december 2008 tot en met mei 2010 door middel van face-to-face interviews aan huis (CAPI). Daarnaast moesten participanten zelf een vragenlijst invullen via internet of op papier (self completion). In totaal bestond de steekproef uit N=5312 respondenten, waarvan 1192 met een Marokkaanse migratieachtergrond, 1143 met een Turkse migratieachtergrond en 2977 respondenten die tot de overige groep behoorden. De totale response rate van de eerste wave was 52 procent, waarvan 46 procent met een Marokkaanse migratieachtergrond, 50 procent met een Turkse migratieachtergrond en 56 procent voor de groep overige.

Aangezien deze bachelorscriptie zich focust op Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond en Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond, zal er een selectie in het databestand moeten worden gemaakt. Zoals al eerder genoemd is de groep Nederlandse vrouwen met een Surinaamse of Antilliaanse migratieachtergrond, door een relatief hoge arbeidsparticipatie, moeilijk te vergelijken met de andere niet-westerse migrantengroepen, Nederlandse vrouwen met een Turkse of Marokkaanse migratieachtergrond. Daarnaast waren er maar een gering aantal respondenten van deze groepen aanwezig in de dataset, waardoor er geen representatieve conclusies over getrokken zouden kunnen worden. Om deze redenen is besloten om de groepen Nederlandse vrouwen met een Surinaamse of Antilliaanse migratieachtergrond niet mee te nemen in de analyses van deze bachelorscriptie.

Na selectie uit het databestand voor de Nederlandse respondenten met een Turkse & Marokkaanse migratieachtergrond, en Nederlanders zonder migratieachtergrond blijft er een totaal aantal respondenten over van N=4857. Wanneer er daarna ook nog specifiek geselecteerd wordt voor de vrouwen in deze groepen blijft er N= 2556 over. Wanneer na het meenemen van alle variabelen waarvan gebruik gemaakt wordt in de analyse de N in het bestand gelijk gemaakt wordt, blijft er een totaal aantal respondenten over van N=1405. Deze N is een stuk lager doordat een aantal vragen waarvan gebruik wordt gemaakt in deze scriptie alleen door respondenten met een partner zijn

beantwoord, dit heeft ervoor gezorgd dat de respondenten zonder partner niet meer zijn meegenomen.

Operationalisering

In tabel 1 is de beschrijvende tabel te zien van de migratieachtergronden van de respondenten in het databestand die opgesteld is. Deze tabel is dus al gefilterd voor vrouwen. De tabel is tevens opgesplitst in generaties.

Tabel 1: migratieachtergrond

	Frequentie	Percentage	Cumulatief Percentage
<u>Marokkaans</u>	273	19,4	19,4
1 ^e generatie	224	15,9	
2 ^e generatie	49	3,5	
<u>Turks</u>	292	20,8	40,2
1 ^e generatie	213	15,2	
2 ^e generatie	79	5,6	
<u>Nederlands</u>	840	59,8	100,0
Totaal	1405	100,0	

Afhankelijke variabele

De afhankelijke variabelen in ons onderzoek zijn de taakverdeling van het onbetaalde huishoudelijke werk en de arbeidsparticipatie van vrouwen in Nederland (betaald werk versus onbetaald huishoudelijk werk). De taakverdeling is in het tweede model wanneer er gekeken wordt naar de arbeidsparticipatie van de vrouw tevens de onafhankelijk variabele.

De taakverdeling van de onbetaalde huishoudelijke taken wordt gemeten aan de hand van de vragen: “Kunt u voor elk van deze aangeven hoe ze tussen u en uw partner zijn verdeeld?” a. eten koken, b. boodschappen doen, c. schoonmaken, opruimen, d. wassen, strijken en e. klusjes doen in en rond huis. De antwoordcategorieën zijn verdeeld op een 6 puntsschaal, waarvan antwoord categorie 6 (iemand anders doet dit altijd) eruit is gehaald. Hierdoor blijft er een 5 puntsschaal over met de antwoordcategorieën: 1. (vrijwel) altijd door u 2. vaker door u 3. min of meer gelijk 4. vaker door partner 5. (vrijwel) altijd door partner. De antwoordcategorieën zijn verdeeld op

een schaal van traditioneel naar egalitair. Echter, aangezien onze hypothesen in de richting van een traditionele taakverdeling gemeten worden, hebben wij ervoor gekozen om de antwoordcategorieën om te coderen, waarbij de schaal dan van een egalitaire taakverdeling naar een traditionele taakverdeling loopt. Naarmate de score 3 of lager is, wordt dit gezien als een meer egalitaire taakverdeling. Hierbij geven 1 en 2 aan dat de man meer huishoudelijke taken verricht. Aangezien dit gezien wordt als een moderne verdeling van de huishoudelijke taken wordt dit meegenomen als een meer egalitaire taakverdeling. De antwoordcategorieën 4 en 5 worden gezien als een meer traditionele taakverdeling, aangezien de laatste twee antwoordcategorieën dan betekenen dat de vrouw de huishoudelijke taken verricht.

De verschillende onderdelen (eten koken etc.) zijn voor onze analyse samengevoegd tot 1 schaal voor de taakverdeling. Na het uitvoeren van een factoranalyse bleek dat de variabele *klusjes doen in en rond huis* een veel lagere lading kreeg (0,24). Ook bleek bij de betrouwbaarheidsanalyse dat deze variabele niet geschikt was om samen te voegen aangezien de Cronbach's alpha van 0,61 verhoogt kon worden naar ,68 wanneer de variabele niet meegenomen zou worden. Daarom is er dan ook voor gekozen de variabele *klusjes doen in en rond huis* weg te laten uit de schaal. De waardes van de factoranalyse en de betrouwbaarheidsanalyse zijn weergegeven in tabel 2.

De nieuw gemaakte schaal voor de taakverdeling loopt van een score van 1 t/m een score van 4. Deze score geeft het gemiddelde van de 5 samengevoegde variabelen weer. In tabel 4 zijn de beschrijvende statistieken van deze variabele te zien.

Tabel 2: factoranalyse en betrouwbaarheidsanalyse schaal taakverdeling

	Eigenvalue	
	Factorlading	(% variantie) Cronbach's Alpha
Schaal taakverdeling	2,12	0,68
	(52,90)	
Eten koken	0,70	
Boodschappen doen	0,62	
Schoonmaken, opruimen	0,83	
Wassen, strijken	0,75	

De tweede afhankelijke variabele in deze bachelorscriptie is de arbeidsparticipatie van de vrouw. Dit concept uit zich in het wel of niet werken van de vrouw, oftewel of de vrouw betaald werk verricht of heeft verricht. Er is gekozen om de werkuren als indicatie te nemen voor het betaalde werk van de vrouw. Hiervoor is gekozen zodat er een continue afhankelijke variabele zou ontstaan en zo een lineaire regressieanalyse uitgevoerd kon worden. Wij zijn ons ervan bewust dat de variabele werkuren scheef verdeeld is, zeker nadat de niet-werkende respondenten zijn meegenomen als respondenten die 0 uur werken per week.

Voor het bijvoegen van de niet-werkende respondenten werd er gebruik gemaakt van de variabele *“Verricht u op dit moment betaalde arbeid?”*. Bij deze variabele bleek een groot aantal missings aanwezig te zijn. Dit is opgelost door het toevoegen van voltijdstudenten, respondenten die nooit gewerkt hebben en respondenten die voortdurend gewerkt hebben, aan de variabele. In tabel 4 zijn de beschrijvende statistieken van de uiteindelijke variabele voor werkuren te zien.

Onafhankelijke variabele

De onafhankelijke variabele in ons onderzoek is gendernormen (houding ten opzichte van de taakverdeling) die respondenten beschrijven. In de dataset zijn er verschillende variabelen die een houding ten opzichte van taakverdeling binnen een huishouden beschrijven. Deze vragen geven antwoord op de stellingen *“Een man is even geschikt voor een baby te zorgen als een vrouw”*, *“Het is onnatuurlijk als de man het huishouden doet”*, *“Man en vrouw moeten evenveel bijdragen aan de opvoeding”* en *“Het is goed voor een jong kind als de vader ook bijdraagt aan zijn/haar verzorging”*. De antwoordcategorieën voor deze stellingen zijn verdeeld op een 5 puntsschaal waarbij 1 *“zeer mee eens is”* en 5 *“zeer mee oneens”* is. Alle stellingen zijn in de richting gesteld van egalitair naar traditioneel behalve de tweede stelling. Deze stelling is daarom om gecodeerd zodat deze dezelfde richting aangeeft. Aangezien de stellingen nu allemaal hetzelfde gecodeerd zijn, is besloten deze samen te voegen tot 1 schaal voor gendernormen. Dit is gedaan door een variabele van het gemiddelde van de variabelen te maken. Uit de factoranalyse en de betrouwbaarheidsanalyse bleken de variabelen ook geschikt te zijn om samen te voegen tot één schaal. De waarden van deze twee analyses zijn terug te vinden in tabel 3. De nieuw aangemaakte variabele voor gendernormen geeft scores weer van 1 t/m 5. De scores geven de gemiddelde scores van de 4 samengevoegde variabelen weer. Een lage score staat voor meer egalitaire gendernormen

en een hoge score voor meer traditionele gendernormen. De beschrijvende statistieken van deze nieuwe variabele is te zien in tabel 4.

Tabel 3: Factoranalyse en betrouwbaarheidsanalyse schaal gendernormen

	Factorlading	Eigenvalue (% variantie)	Cronbach's Alpha
Schaal gendernormen		2,00 (50,06)	0,64
<u>Gendernorm 1</u> : een man is even geschikt voor een baby te zorgen als een vrouw	0,65		
<u>Gendernorm 2</u> : het is natuurlijk als een man het huishouden doet	0,58		
<u>Gendernorm 3</u> : man en vrouw moeten evenveel bijdragen aan de opvoeding	0,77		
<u>Gendernorm 4</u> : Het is goed voor een jong kind als de vader ook bijdraagt aan zijn/haar verzorging	0,80		

Controlevariabelen

De eerste variabele waarop gecontroleerd gaat worden is of de respondent getrouwd is. Hiervoor is de vraag “*bent u gehuwd met uw partner?*” gebruikt. Bij deze vraag zijn tevens de respondenten die bij een eerdere vraag aan gaven geen relatie te hebben, gecodeerd als niet getrouwd. De tweede variabele waarop gecontroleerd gaat worden is of de respondent kinderen heeft. Voor deze variabele is de vraag “*hoeveel kinderen wonen er van u en/of uw partner in uw huishouden?*” Bij deze vraag zijn tevens de respondenten meegenomen die bij een eerdere vraag aan gaven alleen te wonen. Deze respondenten zijn gecodeerd als respondenten zonder kinderen in het huishouden. De derde variabele waarop gecontroleerd gaat worden is het opleidingsniveau. Deze variabele is gebaseerd op het hoogst behaalde onderwijs. De variabele is zo gecodeerd dat er 3 categorieën zijn ontstaan; laag, middel en hoog onderwijs. Laag onderwijs zijn de groepen *lagere school, lbo*,

vmbo-kb/bbl, mavo, vmbo-t, havo, vwo/gymnasium en buitenlandse opleiding lager onderwijs. Middel onderwijs zijn de groepen mbo-kort (kmbo), primair leerlingwezen, bol/bbl niveau 1 of 2, mbo-tussen/lang (mbo), secundair/tertiair leerlingwezen, bol/bbl niveau 3 of 4 en buitenlandse opleiding middelbaar onderwijs. Hoog onderwijs zijn de groepen hbo, universiteit (bachelor), universiteit (master, doctoraal), promotietraject en buitenlandse opleiding hoger onderwijs. De beschrijvende statistieken van de controlevariabelen zijn terug te vinden in tabel 4.

Tabel 4: Beschrijvende statistieken

	Min.	Max.	Gemiddelde	Std. Afwijking	Percentage 1-waarde
<u>Algemeen</u>					
<i>Afhankelijke variabelen:</i>					
Werkuren	0	80	20,83	15,95	
Taakverdeling	1	5	4,03	0,74	
<i>Onafhankelijke variabele:</i>					
Gendernormen	1	4	1,96	0,58	
<i>Controlevariabelen:</i>					
Opleidingsniveau	1	3	1,91	0,80	
Getrouwd	0	1			77,7
Kinderen	0	1			77,1
<u>Nederlands</u>					
<i>Afhankelijke variabelen:</i>					
Werkuren	0	80	24,63	13,79	
Taakverdeling	1	5	1,88	0,55	
<i>Onafhankelijke variabele:</i>					
Gendernormen	1	4	1,88	0,55	
<i>Controlevariabelen:</i>					
Opleidingsniveau	1	3	2,1	0,77	
Getrouwd	0	1			66,5
Kinderen	0	1			70,7
<u>Niet-westers</u>					
<i>Afhankelijke variabelen:</i>					
Werkuren	0	80	15,19	17,24	
Taakverdeling	2	4	4,05	0,67	
<i>Onafhankelijke variabele:</i>					
Gendernormen	1	4	2,07	0,61	
<i>Controlevariabelen:</i>					
Opleidingsniveau	1	3	1,62	0,75	
Getrouwd	0	1			94,2
Kinderen	0	1			86,5

N=1405

N (Nederlands) =840

N (Niet-westers) =565

Analysestrategie

In figuur 1 en 2 zijn de verwachte relaties weergegeven behorende tot deze bachelorscriptie. Om deze relaties te testen, zullen er een aantal enkelvoudige en meervoudige regressieanalyses worden uitgevoerd.

Als eerste zal de relatie tussen etniciteit en gendernormen uit figuur 1 worden getest. Hiervoor zal eerst een enkelvoudige regressieanalyse worden uitgevoerd, daarna een meervoudige regressieanalyse waarin de controlevariabelen getrouwd zijn, kinderen hebben en opleidingsniveau worden meegenomen en als laatste een meervoudige regressieanalyse waarin etniciteit opgesplitst zal worden in 1e generatie en 2e generatie.

Als tweede zullen de directe relaties van etniciteit en gendernormen op de taakverdeling uit figuur 1 worden gemeten. Hiervoor zal eerst een enkelvoudige regressieanalyse voor etniciteit op de arbeidsparticipatie van de vrouw, en een enkelvoudige regressieanalyse voor gendernormen op de arbeidsparticipatie van de vrouw worden uitgevoerd. Daarna zullen etniciteit en gendernormen in een meervoudige regressieanalyse samen worden genomen. Daarna wordt er een meervoudige regressieanalyse uitgevoerd waar de controle variabelen zijn toegevoegd. Aangezien de controle variabelen voor generatie niet tegelijkertijd met niet-westers uitgevoerd kunnen worden (niet-westers wordt dan uit de regressie gehaald), wordt er ook nog een aparte meervoudige regressieanalyse uitgevoerd met de controlevariabelen, waar niet-westers is opgesplitst in 1e en 2e generatie.

Als derde zullen de directe relaties van etniciteit en de taakverdeling op de arbeidsparticipatie van de vrouw uit figuur 2 worden gemeten. De opbouw van deze metingen zal hetzelfde zijn als voor de directe relaties van etniciteit en gendernormen op de taakverdeling.

Resultaten

In dit hoofdstuk zullen de resultaten van de regressieanalyses worden bekeken. Met de resultaten hopen wij een antwoord te kunnen geven op onze hypothesen. In tabel 5 staan de resultaten over de relatie tussen etniciteit en gendernormen. In tabel 6 staan de resultaten over de relatie tussen de gendernormen en de taakverdeling vermeld, en in tabel 7 de resultaten over de relatie tussen de taakverdeling en de arbeidsparticipatie van de vrouw. Per tabel zullen de relevante resultaten behorende tot de hypothesen worden besproken.

Tabel 5: regressieanalyses met als afhankelijke variabele gendernormen

	Model 1		Model 2		Model 3	
	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.
Constant	1,88***	,02	1,20***	,06	1,20 ***	,06
Niet-westers	,19***	,03	,09**	,03		
Getrouwd			,10*	,04	,10*	,04
Kinderen			,09*	,04	,08	,04
Opleidingsniveau			-,11***	,02	-,11***	,02
Eerste generatie					,13***	,04
Tweede generatie					-,01	,05
R ²	,03		,06		,07	
N	1405					

***p<0,001, ** p<0,01, * p<0,05

Noot: schaal gendernormen van egalitair naar traditioneel.

In tabel 5 zijn de resultaten te vinden voor de relatie van etniciteit op gendernormen. Dit is in ons model het eerste deel van het indirecte effect van etniciteit op de taakverdeling (hypothese 2A). De resultaten van de regressieanalyse geven weer dat de gendernormen significant 0,19 traditioneler zijn voor Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond dan voor Nederlandse vrouwen zonder een migratieachtergrond (b=0,19; t=5,98; p<0,001). Aangezien de schaal gendernormen van 1 naar 4 loopt, betekent dit dat de gendernormen met een vijfde van een punt traditioneler zijn. Na de controle voor getrouwd zijn, kinderen hebben en opleidingsniveau is er nog steeds een significant verschil aanwezig (b=0,09; t=2,72; p=0,007), wel is dit verschil ongeveer de helft kleiner geworden en is de significantie minder sterk geworden. Dit blijkt voornamelijk te komen door de invloed van het opleidingsniveau (b=-0,11; t=-5,67; p<0,001). Dit betekent dat wanneer opleidingsniveau met 1 toeneemt (van de 3), de gendernormen met 0,11 meer egalitair worden.

Interessant is dat op het moment dat de Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond in de extra controle worden opgesplitst in eerste en tweede generatie, te zien is dat het effect geheel veroorzaakt wordt door eerste generatie Nederlandse vrouwen met een niet-

westerse migratieachtergrond. Het verschil is namelijk significant voor de eerste generatie ($b=0,13$; $t=3,47$; $p<0,001$), en niet voor de tweede generatie. Dit betekent dat de tweede generatie Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond in deze dataset niet verschillen van de Nederlandse vrouwen zonder een migratieachtergrond wanneer er gecontroleerd wordt voor het hebben van kinderen, getrouwd zijn en het opleidingsniveau.

Aan de hand van deze resultaten kunnen we zeggen dat het eerste deel van hypothese 2A (*Nederlandse vrouwen met een Turkse of Marokkaanse migratieachtergrond hebben meer traditionele gendernormen t.o.v. de taakverdeling dan Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond [...]*) is bevestigd. Wel blijkt dit dus bij het specifiek kijken naar de generaties alleen te gelden voor eerste generatie Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond.

Wanneer er gekeken worden naar de verklaarde varianties in tabel 5 is te zien dat wanneer er meer controlevariabelen worden toegevoegd, er een grotere verklaarde variantie te zien is. Zo hadden model 1 een R^2 van 0,03, wat opliep naar een R^2 van 0,07 in model 3.

Tabel 6: regressieanalysen met de taakverdeling als afhankelijke variabele

	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4		Model 5	
	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.
Constant	4,01 ***	,03	3,53***	,07	3,53***	,07	3,65***	,10	3,65***	,10
Niet-westers	,04	,04			-,01	,04	-,15***	,04		
Gendernormen			,26***	,03	,26***	,03	,19***	,03	,19***	,03
Getrouwd							,05	,05	,05	,05
Kinderen							,42***	,05	,43***	,05
Opleidingsniveau							-,15***	,03	-,16***	,03
Eerste generatie									-,19***	,05
Tweede generatie									-,02	,07
R^2	,001		,04		,04		,13		,14	
N	1405									

*** $p<0,001$, ** $p<0,01$, * $p<0,05$

Noot: schaal taakverdeling van egalitair naar traditioneel, schaal gendernormen van egalitair naar traditioneel.

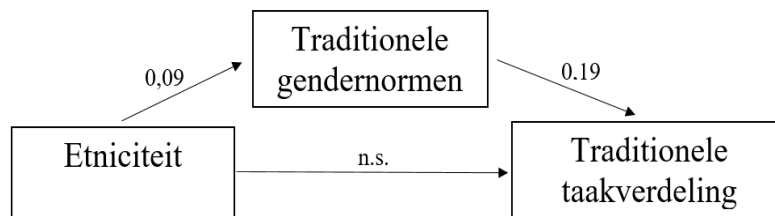
In tabel 6 zijn de resultaten voor de relatie van etniciteit op de taakverdeling en de relatie van gendernormen op de taakverdeling te vinden. De resultaten geven onder andere antwoord op hypothese 1A. Deze hypothese luidde: *Naarmate de vrouw over meer traditionele gendernormen beschikt, zal zij meer onbetaald huishoudelijk werk verrichten.* Wanneer we kijken naar model 2 in tabel 6 zien we dat er bewijs gevonden is voor hypothese 1A. De resultaten geven namelijk aan dat wanneer de gendernormen traditioneler worden, de taakverdeling ook traditioneler is ($B=0,26$; $t= 7,76$; $p<0,001$). Specifiek betekent dit dat wanneer de gendernormen met een waarde van 1 op een 4 puntsschaal toenemen, de taakverdeling met 0,26 op een 4 puntsschaal toeneemt. Ook wanneer de controlevariabelen meegenomen zijn bij de relatie van gendernormen op de taakverdeling, blijft er een significant effect, echter wordt het effect wel kleiner ($b=0,19$; $t=5,76$; $p<,001$). Dit is mede te verklaren door de sterke significantie van de invloed van het hebben van kinderen ($b=0,42$; $t=8,57$; $p<0,001$) en het opleidingsniveau ($b=-0,15$; $t=-6,16$; $p<0,001$) op de taakverdeling.

Tevens geven de resultaten gedeeltelijk antwoord op hypothese 2A. Deze hypothese luidde: *Nederlandse vrouwen met een Turkse of Marokkaanse migratieachtergrond hebben meer traditionele gendernormen t.o.v. de taakverdeling dan Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond, en zullen daarom meer onbetaald huishoudelijk werk verrichten.* Zoals al aangegeven, is met de resultaten uit tabel 5 het eerste deel van de hypothese al bevestigd. Wanneer we in tabel 6 kijken voor het tweede deel van de hypothese, kunnen we zien dat er in eerste instantie geen significante relatie is voor etniciteit op de taakverdeling. Pas wanneer de controlevariabelen voor getrouwd zijn, het hebben van kinderen en het opleidingsniveau worden meegenomen, wordt er een significant effect gevonden voor etniciteit ($B=-0,15$; $t=-3,56$; $p<0,001$). Dit betekent dat zonder de context het hebben van een niet-westerse migratieachtergrond geen effect heeft op de taakverdeling. Ook zien we dat het effect van etniciteit op de taakverdeling negatief is geworden, wanneer dit zonder de controlevariabelen nog een positief effect was. Dit wordt ook wel een suppressor genoemd. Dit betekent dat de controlevariabelen mogelijk een correlatie hebben met de etniciteit maar waarschijnlijk niet of nauwelijks met de taakverdeling. Hierdoor geeft de variabele een vertekend effect. Uit model 5 weten we al dat etniciteit een relatie had met alle

variabele, waarvan met gendernormen en opleidingsniveau het sterkst. Dus deze gedachtegang is zeer aannemelijk.

Wanneer we nu naar ons model kijken in figuur 3, kunnen we zeggen dat de directe relatie van etniciteit op de taakverdeling niet significant is, en er zonder een mediator geen relatie is tussen etniciteit en de taakverdeling. Het indirecte effect is per stap echter wel significant. Dit zou betekenen dat wanneer hypothese 2A stapsgewijs wordt bekeken, de hypothese bevestigd kan worden. Het hebben van een Niet-westerse migratieachtergrond leidt namelijk tot het hebben van meer traditionele gendernormen, en het hebben van meer traditionele gendernormen leidt tot een meer traditionele taakverdeling. Om te kijken of het indirecte effect als geheel significant is, is de *Sobel test* uitgevoerd (Preacher & Leonardelli, 2018). Uit deze test kwam dat de relatie inderdaad als geheel significant is ($p=0,006$).

Figuur 3

Wanneer er gekeken worden naar de verklaarde varianties in tabel 6 is te zien dat wanneer er meer controlevariabelen worden toegevoegd, er een grotere verklaarde variantie te zien is. Zo hadden modellen 1 en 2 beiden een R^2 van 0,04, wat opliep naar een R^2 van 0,14 in model 4.

Tabel 7: regressieanalyses met de arbeidsparticipatie van de vrouw (in werkuren) als afhankelijke variabele

	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4		Model 5	
	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.
Constant	24,63***	,53	46,70***	2,26	49,72***	2,17	38,07***	2,68	38,41***	2,67
Niet-westers	-9,43***	,83			-9,18***	,79	-4,61***	,80		
Taakverdeling			-6,42***	,55	-6,26***	,53	-3,37***	,52	-3,50***	,52
Gendernormen							-1,83**	,64	-1,64*	,64
Getrouwd							-2,13*	1,00	-2,08*	,99
Kinderen							-8,18***	,98	-7,70***	,98
Opleidingsniveau							5,09***	,49	4,84***	,49
Eerste generatie									-6,14***	,88
Tweede generatie									-,44	1,28
R ²	,08		,09		,17		,30		,31	
N	1405									

***p<0,001, ** p<0,01, * p<0,05

Noot: schaal taakverdeling van egalitair naar traditioneel, schaal gendernormen van egalitair naar traditioneel.

In tabel 7 zijn de resultaten voor de relatie van etniciteit op de arbeidsparticipatie van de vrouw en de relatie van de taakverdeling op de arbeidsparticipatie van de vrouw te vinden. De resultaten geven onder andere antwoord op hypothese 1B. Deze hypothese luidde: *Naarmate de vrouw meer onbetaald huishoudelijk werk verricht, zal de arbeidsparticipatie lager zijn.*

In de tabel kunnen we zien dat wanneer de relatie tussen de taakverdeling en de arbeidsparticipatie van de vrouw aan de hand van het aantal werkuren wordt getest, hier een significante relatie wordt gevonden (B=-6,42; t=11,66; p<0,001). Dit resultaat geeft aan dat wanneer de taakverdeling traditioneler wordt, de arbeidsparticipatie van de vrouw afneemt. Wanneer de taakverdeling namelijk met een waarde van 1 toeneemt, en dus meer traditioneel wordt, gaat de vrouw gemiddelde 6 uur minder werken. Ook wanneer de controlevariabelen worden meegenomen blijft

er een significant effect op de relatie tussen de taakverdeling en de arbeidsparticipatie van de vrouw ($b=-3,37$, $t=-6,46$; $p<0,001$), echter wordt het effect wel kleiner.

Dit betekent voor de beantwoording van hypothese 1B dus dat wanneer de vrouw meer huishoudelijk werk verricht, zij minder uren werkt, wat dus betekent dat deze hypothese bevestigd kan worden.

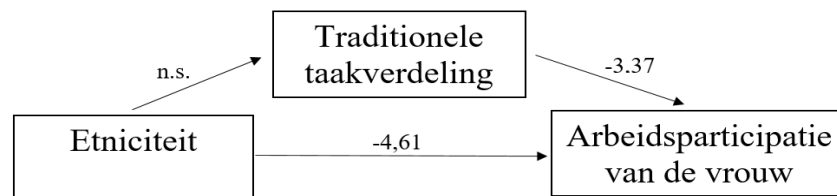
Tevens geven de resultaten antwoord op hypothese 2B. Deze hypothese luidde: *Nederlandse vrouwen met een Turkse of Marokkaanse migratieachtergrond zullen meer onbetaald huishoudelijk werk verrichten dan Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond, en zullen daarom een lagere arbeidsparticipatie hebben.* Uit de resultaten van tabel 6 bleek al dat de taakverdeling van Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond niet significant verschilde van Nederlandse vrouwen zonder een migratieachtergrond. Hierdoor kan er meteen gesteld worden dat hypothese 2B niet bevestigd kan worden. Wel blijkt dat Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond significant minder werken dan Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond ($b=-9,18$; $t=-11,58$; $p<0,001$). Dit houdt in dat Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond dan gemiddeld 9 uur minder werken per week dan Nederlandse vrouwen zonder een migratieachtergrond. Na de toevoeging van de controlevariabelen gendernormen, getrouwd zijn, het hebben van kinderen en het opleidingsniveau, zien we dat onder constant houding van deze controle variabelen het verschil in werkuren tussen Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond en Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond nog steeds significant is, maar wel gedaald is ($B=-4,61$; $t=-5,74$; $p<,001$). We zien dus dat de controlevariabelen een significante invloed hebben op de arbeidsparticipatie van de vrouw. De significante invloed van het hebben kinderen en het opleidingsniveau op de arbeidsparticipatie van de vrouw is vooral opvallend groot. Bij het hebben van kinderen, bijvoorbeeld, werkt de vrouw gemiddeld 8 uur minder ($B=-8,18$; $t=-8,37$; $p<,001$). Ook is er een significante relatie gevonden tussen gendernormen en de arbeidsparticipatie van de vrouw. Wanneer namelijk de gendernormen meer traditioneel worden, werkt de vrouw gemiddeld 2 uur minder ($b=-1,83$; $t=-2,85$; $p=,004$).

Daarnaast is het interessant dat bij de extra controle waarbij etniciteit opgesplitst is in eerste en tweede generatie, het effect wederom geheel toe te schrijven is aan de eerste generatie. Eerste generatie Nederlandse vrouwen met een migratieachtergrond werken namelijk significant gemiddeld 6 uur minderen dan Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond. Tweede

generatie Nederlandse vrouwen met een migratieachtergrond blijken ook bij deze relatie niet significant te verschillen van Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond.

Wanneer we nu kijken naar de relaties uit figuur 4, kunnen we dus zien dat het directe effect van etniciteit op de arbeidsparticipatie er wel degelijk is. Ook zien we dat de traditionele taakverdeling een negatief effect heeft op de arbeidsparticipatie van de vrouw. Echter kan er niet gezegd worden dat de rol van etniciteit via de taakverdeling loopt, aangezien deze relatie niet significant is.

Figuur 4

Wanneer er gekeken worden naar de verklaarde varianties in tabel 7 is te zien dat wanneer er meer controlevariabelen worden toegevoegd, er een grotere verklaarde variantie te zien is. Zo had model 1 een R^2 van ,08, wat opliep naar een R^2 van ,31 in model 4.

Conclusie & Discussie

Deze bachelorscriptie heeft het effect van gendernormen op het verschil in huishoudelijke taakverdeling en het verschil in arbeidsparticipatie tussen Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond en Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond onderzocht. Aangezien de resultaten op enkele punten een afwijking van het hoofdeffect laten zien, wanneer er specifiek naar het verschil tussen etnische groepen gekeken wordt, zullen voor elke hypothese eerst de conclusies rondom de hoofdeffecten en daarna die specifiek voor het verschil in etniciteit beschreven worden.

Allereerst tonen de gevonden resultaten aan dat onze eerste hypothese (1A) bevestigd wordt, namelijk dat naarmate de vrouw over meer traditionele gendernormen beschikt, zij meer onbetaald huishoudelijk werk zal verrichten. Dit is in lijn met de theorie waarin al gesteld werd dat door het proces van socialisatie uit ervaringen en omgevingsfactoren gendernormen gevormd worden, en deze gendernormen het werkelijke gedrag beïnvloeden (Esser, 1999; Festinger, 1957; Klaassen,

1973). In lijn met de theorie tonen onze resultaten tevens aan dat een hoger opleidingsniveau juist tot meer egalitaire gendernormen en een meer egalitaire taakverdeling leidt.

Wanneer er met betrekking tot de taakverdeling specifiek gekeken wordt naar de groep vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond is te zien dat hypothese 2A gedeeltelijk bevestigd kan worden; Nederlandse vrouwen met een Turkse of Marokkaanse migratieachtergrond hebben inderdaad meer traditionele gendernormen t.o.v. de taakverdeling dan Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond, maar dit geldt alleen voor de eerste generatie. Een verklaring hiervoor, zoals ook al in de theorie beschreven werd, is de betere integratie van tweede generatie Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond doordat zij opgegroeid zijn in Nederland. Hierdoor beschikken zij over meer humaan kapitaal dan vrouwen van de eerste generatie, en zijn zij meer gesocialiseerd met meer egalitaire (Nederlandse) gendernormen (Crul & Vermeulen, 2003; Klaassen, 1973). Echter tonen de resultaten dat Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond niet verschillen in de taakverdeling van Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond, behalve wanneer er gecontroleerd wordt voor structurele factoren zoals het opleidingsniveau, het hebben van kinderen of getrouwd zijn. Wanneer deze factoren worden meegenomen laten de resultaten juist zien dat de taakverdeling meer egalitair zou worden voor vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond, tegen de verwachting van onze hypothese in. Om te kunnen zien waar dit suppressor effect vandaan komt zijn er nog regressies uitgevoerd (die niet zijn meegenomen in de resultaten) voor de effecten van verschillende structurele factoren, maar deze gaven geen doorslag over welke factor(en) dit effect veroorzaakt. Nader onderzoek zou zich kunnen richten op waar dit suppressor effect precies vandaan komt.

Wanneer er naar het effect van een traditionele taakverdeling op de arbeidsparticipatie gekeken wordt kan de hypothese (1B) worden bevestigd dat naarmate de vrouw meer onbetaald huishoudelijk werk verricht, zij een lagere arbeidsparticipatie zal hebben. Het hebben van kinderen heeft hierop een groot effect. Dit leidt namelijk niet zo zeer tot meer traditionele gendernormen, maar wel tot een meer traditionele taakverdeling en een lagere arbeidsparticipatie. Dit zou verklaart kunnen worden door het feit dat de zorg voor kinderen veel tijd kost, en zeker bij jonge kinderen de vrouw vaak verantwoordelijk is voor de zorgtaken (bijvoorbeeld door het geven van borstvoeding) (Khoudja, 2018), wat leidt tot meer tijd besteed aan huishoudelijk onbetaald werk en minder aan betaald werk.

Als laatste wordt er geen bevestiging gevonden voor de hypothese (2B) dat Nederlandse vrouwen met een Turkse of Marokkaanse migratieachtergrond meer onbetaald huishoudelijk werk verrichten dan Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond, en dat zij hierdoor een lagere arbeidsparticipatie hebben. Dit valt vooral te wijten aan het feit dat er geen verschil is in de taakverdeling tussen Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond en Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond. Echter, ondanks dat de taakverdeling geen invloed heeft, is de arbeidsparticipatie van Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond een stuk lager dan die van Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond. Dit wordt in de analyse grotendeels weg verklaard door kinderen en opleidingsniveau; Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond hebben gemiddeld meer kinderen en een lager opleidingsniveau dan Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond (Gijsberts et al., 2004; Bolzendahl en Myers, 2004), wat resulteert in een lagere arbeidsparticipatie. Een mogelijke andere verklaring is de discriminatie van vrouwen en etnische (minderheids)groepen op de arbeidsmarkt. Overigens moet wel opgemerkt worden dat de lagere arbeidsparticipatie alleen geldt voor niet-westerse vrouwen van de eerste generatie; de arbeidsparticipatie van tweede generatie niet-westerse vrouwen is dusdanig gelijk aan die van Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond. Dit zou verklaard kunnen worden doordat vrouwen van de tweede generatie over meer humaan kapitaal beschikken, wat zich uit in een betere taalbeheersing en een hoger opleidingsniveau ten opzichte van vrouwen van de eerste generatie (Crul & Vermeulen, 2003), wat leidt tot meer mogelijkheden voor het deelnemen aan de arbeidsmarkt.

Kortom, in deze bachelor scriptie komt naar voren dat gendernormen de taakverdeling beïnvloeden. Meer traditionele gendernormen leiden tot een meer traditionele taakverdeling, en een lagere arbeidsparticipatie. Daartegenover leiden meer egalitaire gendernormen ook tot een meer egalitaire taakverdeling, en tot een hogere arbeidsparticipatie. Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond hebben meer traditionele gendernormen dan Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond, maar er is geen verschil in de taakverdeling tussen deze twee groepen. Hierdoor kan het verschil in arbeidsparticipatie niet verklaard worden door een verschil in taakverdeling, maar zal dit door andere factoren beïnvloed worden.

Echter, ondanks de grotendeels bevestigde hypothesen kent deze bachelor scriptie ook enkele beperkingen. Allereerst zijn door de keuzes van bepaalde variabelen, bijvoorbeeld voor de taakverdeling, de groep vrouwen die geen partner hebben uitgesloten van onze analyses, aangezien zij deze vragen niet konden beantwoorden. Hierdoor zijn onze resultaten dus alleen van toepassing op vrouwen met een partner.

Verder kan de validiteit van de variabele gendernormen in twijfel worden genomen, aangezien deze wellicht maar gedeeltelijk meet wat wij echt willen. Zo zijn de vragen die gebruikt zijn voor deze variabele alleen gericht op de rol van mannen in het huishouden. Het meenemen van vragen rondom de rol van vrouwen in het huishouden zouden hier ook interessant geweest zijn, maar deze waren helaas niet beschikbaar in de dataset.

Daarnaast is in deze bachelorscriptie gekeken naar een mediërend effect. Echter doordat er geen direct effect van de etniciteit op de taakverdeling is (behalve wanneer structurele factoren worden meegenomen), kan er officieel niet gesteld worden dat er sprake is van een mediatie effect. Mogelijk zou er sprake kunnen zijn van een moderatie effect. Echter na het toevoegen van een interactie tussen etniciteit en gendernormen op de taakverdeling (die niet is meegenomen in de resultaten), blijkt dat er nog steeds geen (significant) effect wordt gevonden voor deze relatie.

Zoals al eerder genoemd gelden de effecten van een meer traditionele taakverdeling en lagere arbeidsparticipatie alleen voor de eerste generatie vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond, ondanks de relatief kleine steekproef voor de eerste en (vooral ook) tweede generatie. Vervolgonderzoek omtrent verschillen in gendernormen zou zich vooral kunnen richten op de eerste generatie Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond. Daarnaast zou de tweede generatie Nederlandse vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond, door dusdanige integratie (Crul & Vermeulen, 2003), beschouwt kunnen worden als Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond.

Verder zijn in deze bachelor scriptie de groepen vrouwen met een Antilliaanse of Surinaamse migratieachtergrond niet meegenomen. Vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op de achterliggende redenen waarom de arbeidsparticipatie van vrouwen met een Antilliaanse of Surinaamse migratieachtergrond zo dicht bij die van Nederlandse vrouwen zonder migratieachtergrond ligt. Dit zou zich mogelijk kunnen richten op gezinsomstandigheden, of de invloed van het koloniale verleden op (gender)normen en waarden.

Literatuurlijst

- Arends-Tóth, J., & Van de Vijver, F. J. (2009). Cultural differences in family, marital, and gender-role values among immigrants and majority members in the Netherlands. *International Journal of Psychology*, 44(3), 161-169.
- Badgett, M. V., & Folbre, N. (1999). Assigning care: Gender norms and economic outcomes. *International Labour Review*, 138(3), 311-326.
- Baxter, J. (2005). To marry or not to marry: Marital status and the household division of labor. *Journal of Family Issues*, 26(3), 300-321.
- Becker, G.S. (1985). Human capital, effort, and the sexual division of labour. *Journal of Labour Economics* 3(1): 33-58
- Berk, S. E (1985). *The gender factory: The apportionment of work in American households*. New York: Plenum Press.
- Blood Jr, R. O., & Wolfe, D. M. (1960). Husbands and wives: the dynamics of married living.
- Bolzendahl, C. I., & Myers, D. J. (2004). Feminist attitudes and support for gender equality: Opinion change in women and men, 1974–1998. *Social forces*, 83(2), 759-789.
- Bussemaker, J. (2017). Kamerbrief over opbrengsten emancipatiebeleid 2013-2017. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Chafetz, J. S. (1989). Gender equality: Toward a theory of change. *Feminism and sociological theory*, 135-60.
- CBS (2013). integratie: Sociaal-culturele integratie van vier migratie groepen. Opgehaald van statline.cbs.nl:
<http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=80270ned&D1=45-48&D2=0-1&D3=0-2,6-7&D4=a&HDR=T&STB=G1,G2,G3&VW=T>
- CBS. (2016). Bevolking naar migratieachtergrond. Opgehaald van www.cbs.nl:
<https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2016/47/bevolking-naar-migratieachtergrond>
- CBS. (2017). Groei arbeidsdeelname afgevlakt. Opgehaald van www.cbs.nl:
<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/37/groei-arbeidsdeelname-afgevlakt>.
- CBS (2018). Arbeidsdeelname; migratieachtergrond. Opgehaald van <http://statline.cbs.nl>:
<http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=82809NED&D1=22-23&D2=1-2&D3=0&D4=0-1,4&D5=59,64,69,1&HDR=G4,G3&STB=G1,G2,T&VW=T>.
- Crul, M., & Vermeulen, H. (2003). The second generation in Europe. *International migration review*, 37(4), 965-986.
- Cunningham, M. (2008). Changing attitudes toward the male breadwinner, female homemaker family model: Influences of women's employment and education over the lifecourse. *Social forces*, 87(1), 299-323.
- Davis, S. N., & Greenstein, T. N. (2009). Gender Ideology: Components, Predictors, and Consequences. *Annual Review of Sociology*, 35(1), 87–105.
- De Graaf, P.M., Kalmijn, M., Kraaykamp, G.L.M., & Monden, C.W.S. (2011). Sociaal-culturele verschillen tussen Turken, Marokkanen en autochtonen: eerste resultaten van de

- Nederlandse LevensLoop Studie (NELLS).
- De Valk, H. (2004). Taakverdelingspreferenties van allochtone en autochtone jongeren in Nederland. *Mens en Maatschappij*, 79, 322-347.
- De Valk, H. (2008). Partners: Herkomst, kennismaking, invloed van de familie en taakverdeling. *Demos*, 24(8), 12-13.
- Diehl, C., Koenig, M., & Ruckdeschel, K. (2009). Religiosity and gender equality: comparing natives and Muslim migrants in Germany. *Ethnic and Racial Studies*, 32(2), 278-301.
- Diekman, A. B., & Goodfriend, W. (2006). Rolling with the changes: A role congruity perspective on gender norms. *Psychology of Women Quarterly*, 30(4), 369-383.
- Distelbrink, M., & Loozen, S. (2005). Jonge Turken en Marokkanen over gezin en taakverdeling.
- Esser, H. (1999). *Soziologie: Spezielle Grundlagen, 1. Situationslogik und Handeln*. Frankfurt am Main, Germany: Campus.
- Felling, A. J. A. (2004). *Het proces van individualisering in Nederland: een kwarteeuw sociaal-culturele ontwikkeling*. Nijmegen: Katholieke Universiteit Nijmegen.
- Fernández, R. (2013). Cultural change as learning: The evolution of female labor force participation over a century. *American Economic Review*, 103(1), 472-500.
- Festinger, L. (1957). *A theory of cognitive dissonance*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Gijsberts, M. & Merens, A., Groeneveld, S., Laan Bouma-Doff, W. van der, Marx, T. & Putten, A. van (2004). *Emancipatie in estafette. De positie van vrouwen uit etnische minderheden*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau
- Greenstein, T. N. (1996). Gender ideology and perceptions of the fairness of the division of household labor: Effects on marital quality. *Social forces*, 74(3), 1029-1042.
- Janssens, J. (2004). Verdeling van zorg en arbeid. *Pedagogiek*, 23(4), 273-275.
- Kalmijn, M. (2005). Attitude alignment in marriage cohabitation: The sex-role attitudes. *Personal Relationships* 12: 521-535.
- Kane, E. W. (2000). Racial and ethnic variations in gender-related attitudes. *Annual Review of Sociology*, 26(1), 419-439.
- Keuzenkamp, S. en A. Merens (2006). *Sociale atlas van vrouwen uit etnische minderheden*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Keuzenkamp, S., & Oudhof, K. (2000). *Emancipatiemonitor*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Khoudja, Y. (2018). *Women's Labor Market Participation Across Ethnic Groups: The Role of Household Conditions, Gender Role Attitudes, and Religiosity in Different National Contexts* (Doctoral dissertation, University Utrecht).
- Kitapciyan, S. A. (2008). *Turkse moeders op de arbeidsmarkt: Een Paradox* (Master's thesis).
- Klaassen, C. A. C. (1973). Nieuwe ontwikkelingen in de socialisatie-theorie. *Mens en Maatschappij*, 48(3), 244-267.
- Pels, T. (2000). Muslim families from Morocco in the Netherlands: Gender dynamics and fathers' roles in a context of change. *Current Sociology*, 48(4), 75-93.
- Poortman, A. R., & Van der Lippe, T. (2009). Attitudes toward housework and child care and the

- gendered division of labor. *Journal of Marriage and Family*, 71(3), 526-541.
- Preacher, K. J., & Leonardelli, G. J. (2018). Calculation for the Sobel test. Opgehaald van <http://quantpsy.org/sobel/sobel.htm>.
- Rijksoverheid. (2017). Emancipatie. Opgehaald van www.rijksbegroting.nl: http://www.rijksbegroting.nl/2017/voorbereiding/begroting,kst226152_26.html.
- SCP. (2006). Sociale atlas van vrouwen uit etnische minderheden. Den Haag.
- SCP, & CBS. (2016). Emancipatiemonitor 2016. Den Haag.
- Shelton, B., & John, D. (1996). The Division of Household Labor. *Annual Review of Sociology*, 22, 299-322.
- Siegers, J. J., & Tjebbes, P. (1983). De deelname van mannen aan onbetaalde huishoudelijke arbeid: een analysekader. *Sociologische Gids*, 30(6), 447-454.
- Stam, K., Verbakel, E., & de Graaf, P. M. (2014). Do Values Matter? The Impact of Work Ethic and Traditional Gender Role Values on Female Labour Market Supply. *Social Indicators Research*, 116, 593–610.
- Sullins, D. P. (2006). Gender and religion: Deconstructing universality, constructing complexity. *American Journal of Sociology*, 112(3), 838-880.
- Tolsma, J., Kraaykamp, G., de Graaf, P.M., Kalmijn, M. & Monden, C.W.S. (2014). *The Netherlands Longitudinal Lifecourse Study (NELLS, Panel)*. Radboud University Nijmegen, Tilburg University & University of Amsterdam, Netherlands.
- Van Tubergen, F., & Kalmijn, M. (2002). Tweede taalverwerving en taalgebruik onder Turkse en Marokkaanse immigranten in Nederland: investering of gelegenheid.
- Van der Valk, J., & Boelens, A. (2004). Vrouwen op de arbeidsmarkt. Sociaal-economische trends, 3, 19-25.
- West, C., & Fenstermaker, S. (1993). Power and the accomplishment of gender. In P. England (Ed.), *Theory on gender/feminism on theory* (pp. 151-174). New York: Aldine deGruyter.